

ПАЛАЛИ ХАТИ, МОВ СВІЧІ

(хроніка днів окупації)

НЕ БУЛО НАКАЗУ...

Лютували вороги. Вбивали усіх підряд з німецькою педантичністю: поокремо жінок і чоловіків. Чоловіків, аби вони у останню передсмертну хвилину не кинулися силою рятуватися, клали рядами на землю. Були випадки, коли примушували лягати ницьма один на одного, аби прошивати по двох-трьох однією кулею.

Фашисти робили все можливе, аби не залишити свідків власного звірства. Проте свідки залишилися. Одним вдавалося вислизнути з пастки облави, тримаючись густого диму, що котився від палаючих будинок, іншим — заховатися в льохи чи погребі, пролежати, причаївшись в крові серед мертвих тіл.

Фактично в день Варвари села не стало. Залишилися одні згарища. Загинуло дуже багато людей.

Після тих страшних і трагічних днів до сьогодні не раз виникають запитання: чому ж вояки УПА тоді не заступилися за мирне населення? Адже вони мали немало сил для опору, був непогано налагоджений зв'язок. Як же так, щоб без бою віддати на поталу ворогові батьків, матерів, братів та сестер, немічних стариків і дітей? Пізніше, коли я служив у радянській армії і з боями у складі Третього Білоруського фронту виганяв німців, частково знайшов відповідь.

Це трапилось під Оршею. У поході на нас напали фашистські літаки. Пролунала команда: «Маскуйся!». Потім попередження: «Хто відійде далеко, — той дезертир». Я прилаштував свого кулемета- «дехтяра» до штахет у сільському дворі, почав ловити літака на мушку. Але це помітив мій командир і крикнув: «Ти що робиш? Облиш! Відставити!». Через свою ініціативу я мав тоді неприємність: мене звинуватили, що ніби я хотів подати ворогові сигнал, проте доказів не знайшли, то й відпустили, попередивши: «Без команди не стріляти».

Виходить, що і в тій трагедії війни УПА чекали чийось наказу на розгортання бою. А його не надійшло. Так і прочекали в бездії озброєні сини, коли їх батьки гинули від куль окупантів, горіли у полум'ї власних хат. Чому так сталося — це залишається таємницею. Можливо, колись і вона розкриється. Та, звичайно, від того потерпілим від німців у нашій окрузі не стане легше.

Час частково стер з людської пам'яті пережитий біль безкарних жертв, розрухи і справедливих претензій. Залишилося живим бажання, аби нинішні і майбутні покоління не забували, що немає загарбників добрих чи поганих. Всі вони вороги і приходять на чужу землю із злими намірами. Свідченням цього є спалені сотні українських міст і сіл, серед них згадані в нашій краї, де, на подив багатьох, до цього часу немає там ні меморіальних дощок, ні мармурових плит. Треба бодай невеликі пам'ятні знаки з короткими написами типу: «Село спалене фашистами у жовтні-грудні 1943 року. Відроджене з попелу руками живих у мирний час».

Це треба не для свідків тої біди, а нинішніх і наступних поколінь. Щоб пам'ятали.

Андрій ПИЛИПЕЙ,
житель села Пустомити.